

Asymmetrisk forståelse mellem de skandinaviske sprog

Charlotte Gooskens

9. Oktober 2008

Overzicht

14-7-2009 | 2

1. baggrund
2. måling af sprogforståelse
3. forklarende faktorer
4. asymmetrisk sprogforståelse
5. konklusion

Baggrund

Projekt I

14-7-2009 | 4

- *Linguistic determinants of mutual intelligibility in Scandinavia*
- finansieret af NWO, det hollandske forskningsråd
- 1. januar 2006 – 1. januar 2011
- medlemmer af projektgruppen:
 - Charlotte Gooskens (projektleder)
 - Renée van Bezooijen (postdoc)
 - Sebastian Kürschner (postdoc)
 - Anja Schüppert (Ph.D.)

Projekt II

14-7-2009 | 5

- ‘Indbyrdes sprogforståelse i det nederlandske sprogområde’
- finansieret af NWO og FWO, de hollandske og belgiske forskningsråd
- 1. januar 2007 – 1. januar 2011
- medlemmer af projektgruppen:
 - John Nerbonne (Groningen)
 - Charlotte Gooskens (Groningen)
 - Sebastian Kürschner (Groningen)
 - Renée van Bezooijen (Nijmegen)
 - Roeland van Hout (Nijmegen)
 - Rob Schreuder (Nijmegen)
 - Dirk Geeraerts (Leuven)
 - Dirk Spielman (Leuven)

Mål

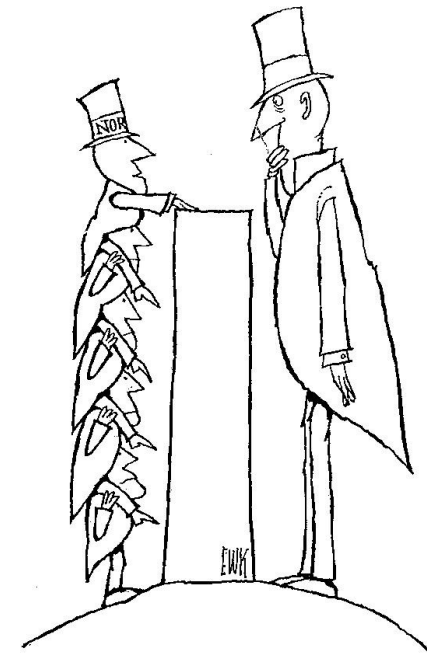
14-7-2009 | 6

at udvikle en model som kan forklare den indbyrdes forståelse mellem nært beslægtede sprog

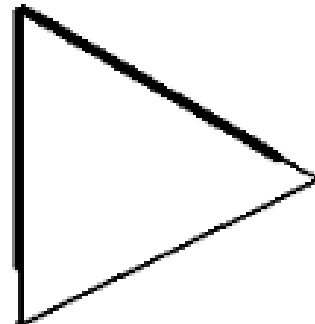
Semikommunikation:

- introduceret af Haugen (1966)
- kommunikation mellem talere af nært beslægtede sprog, hvorved hver taler bruger sit eget sprog

Baggrund

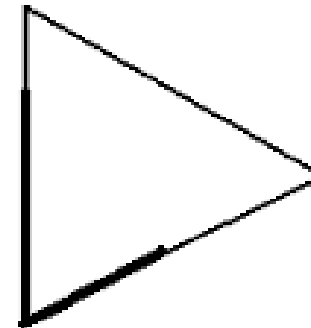
Norwegian listener

Danish

Swedish

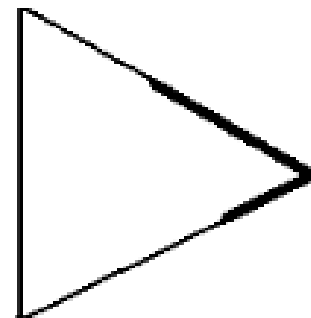
Norwegian

Swedish

Danish listener

Norwegian

Danish

Swedish listener

Interskandinavisk
sprogforståelse

Fra Teleman 1987

Måling af sprogforståelse

Typen af sprog:

- › spontan tale
- › højt læste tekster
- › isolerede ord
- › formel/informel
- › ...

Metoder:

- › samtaleanalyse
- › åbne spørgsmål
- › flervalgsopgave
- › oversættelser
- › cloze test
- › reaktionstider
- › EEG-målinger
- › ...

Forklarende faktorer

14-7-2009 | 12

- › ikke-lingvistiske (fx attitude, kontakt)
- › lingvistiske (sproglige forskelle)

Forklarende faktor: attitude

14-7-2009 | 13

Hvad synes du om det danske sprog?

smukt grimt

Hvad synes du om danskere?

venlige uvenlige

Kunne du tænke dig at bo i Danmark?

ja måske nej

Forklarende faktor: attitude

14-7-2009 | 14

- › Det er sandsynligt at attituder spiller en rolle for sprogforståelsen
- › Der er dog kun fundet svage statistiske sammenhænge mellem sprogforståelse og attituder
- › Måske blokkeres attituder i en testsituation

Forklarende faktor: kontakt

14-7-2009 | 15

Jeg ser svensk fjernsyn...

Jeg møder danskere...

Jeg er i Danmark...

1 gang om ugen

1 gang om måneden

1 gang om året

sjældnere

Forklarende faktor: kontakt

14-7-2009 | 16

- › Det er sandsynligt at kontakt spiller en rolle for sprogforståelsen
- › Der er dog kun fundet svage statistiske sammenhænge mellem sprogforståelse og kontakt
- › Skandinaver har ikke så meget kontakt

Niveauer:

- › syntaktisk
- › morfologisk
- › prosodisk
- › **fonetisk**
- › **leksikal**

Levenshtein-algoritme:

- › Heeringa (2004)
- › Måler fonetiske afstande mellem beslægtede sprogvarianter
- › Sammenligner lydene i beslægtede ordpar (kognater)
- › Tæller hvor mange lyde der skal erstattes, tilføjes eller fjernes for at ændre lydene i et ord til lydene i et andet ord
- › Der tages højde for ordlængde

Forklarende faktor: fonetisk afstand

14-7-2009 | 19

Eksempel Levenshtein-afstand:

dansk *lign*e vs. svensk *likn*a:

l	i:		n	ə
l	i:	k	n	ɑ
<hr/>				
		1		1

$(1+1=2)/5 = 40\%$ forskel

Forklarende faktor: leksikal afstand

14-7-2009 | 20

Procentdel ikke-beslægtede ord (ikke-kognater)

Eksempel på ikke-beslægtede ord:

› dansk *pige* vs. svensk *flicka*

Danskeres forståelse af nordiske sprogvarianter

14-7-2009 | 21

Gooskens & Beijering (2007)

Materiale:

- › Optagelser af fabeln 'Nordenvinden og solen'
- › 18 skandinaviske sprogvarianter

Danskeres forståelse af nordiske sprogvarianter

14-7-2009 | 22

rijksuniversiteit
groningen

Danskeres forståelse af nordiske sprogvarianter

14-7-2009 | 23

Lyttere:

- › 18 grupper af elever mellem 15 og 19 år fra København

Opgave:

- › oversættelse til rigsdansk

Danskeres forståelse af nordiske sprogvarianter

14-7-2009 | 24

Sprogforståelsen:

- procentdelen af korrekt oversatte ord per dialekt

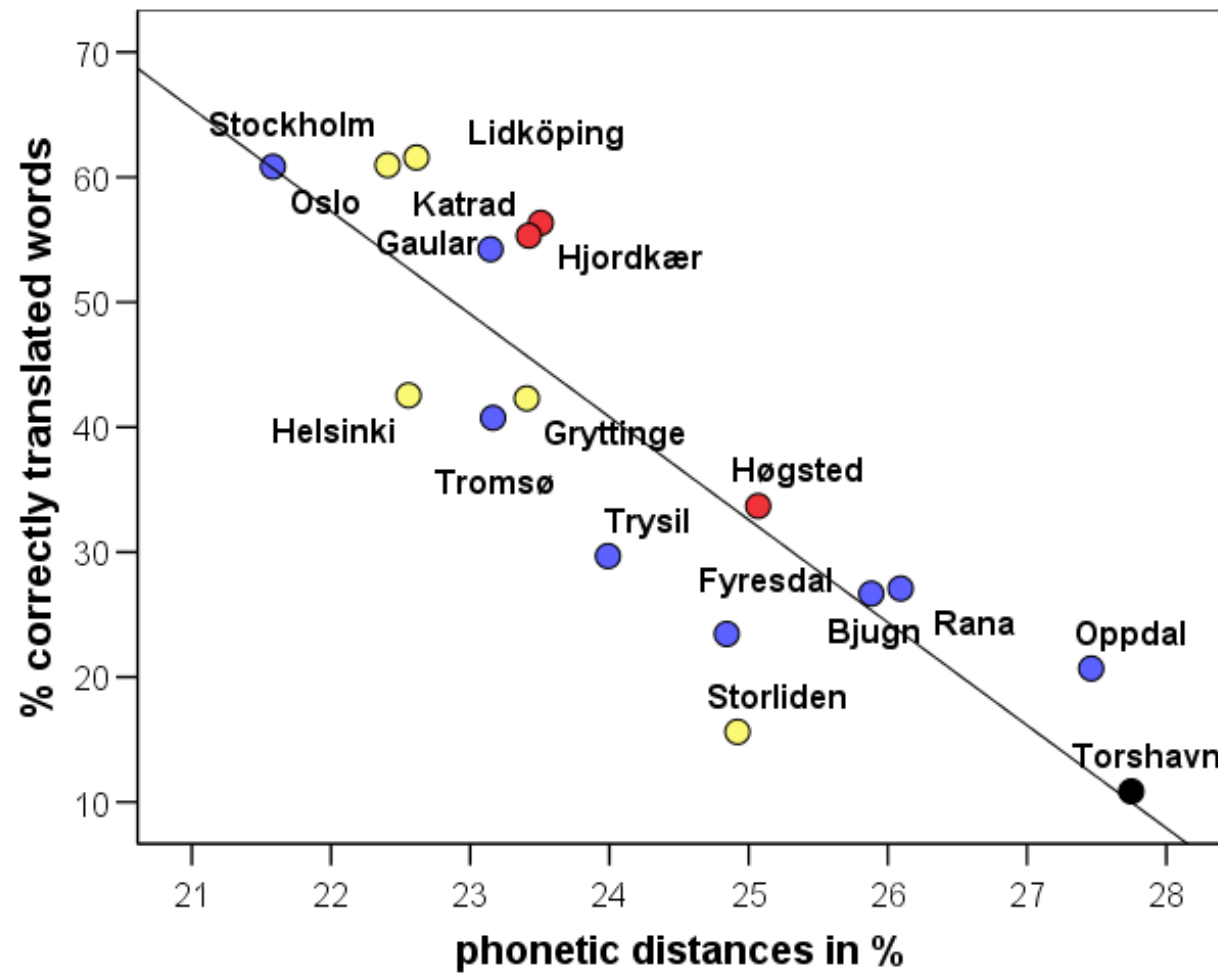
Fonetiske og leksikale afstande:

- afstande mellem rigsdansk og hver af de 17 dialekter

Danskeres forståelse af nordiske sprogvarianter

14-7-2009 | 25

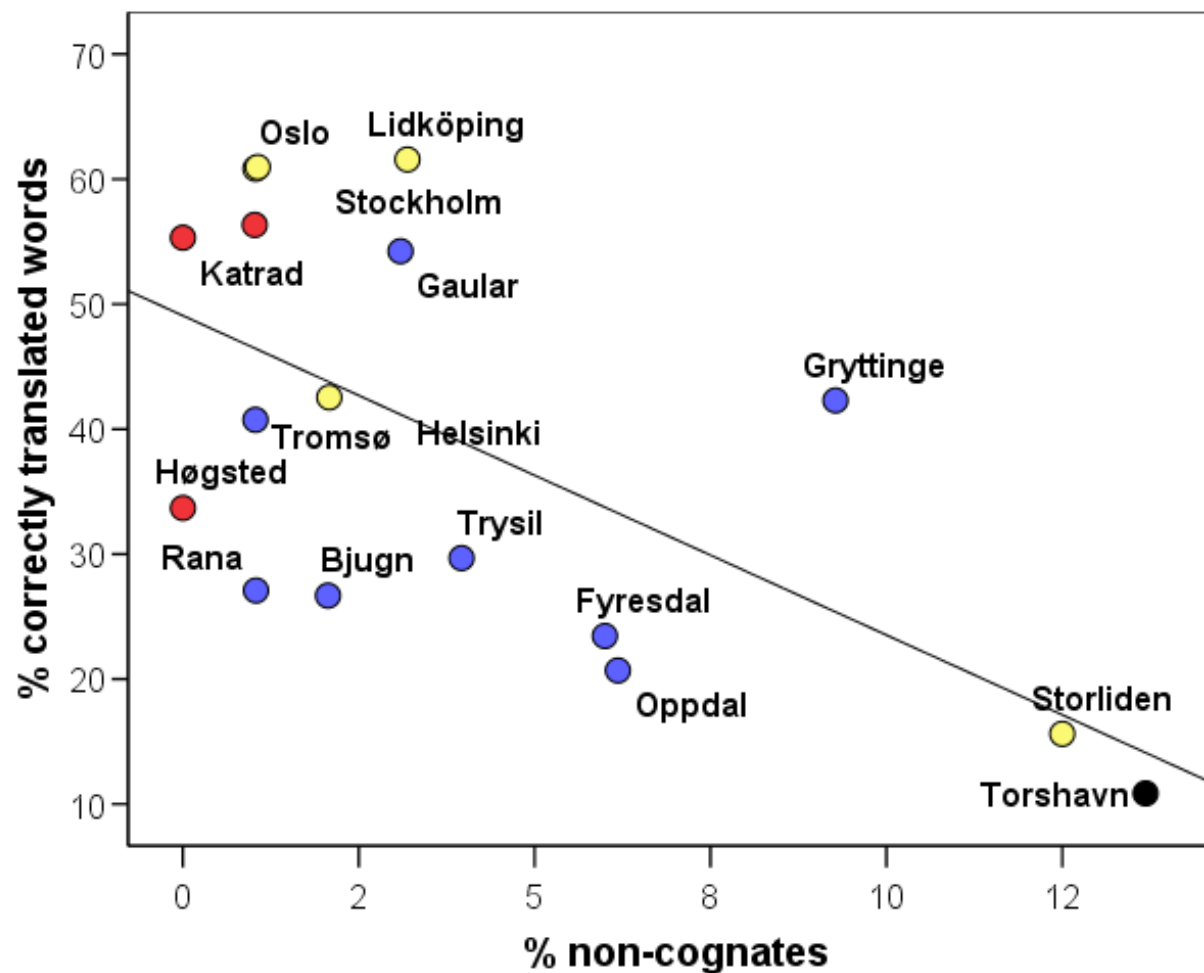

$r = .86$

Danskeres forståelse af nordiske sprogvarianter

14-7-2009 | 26

$r = .64$

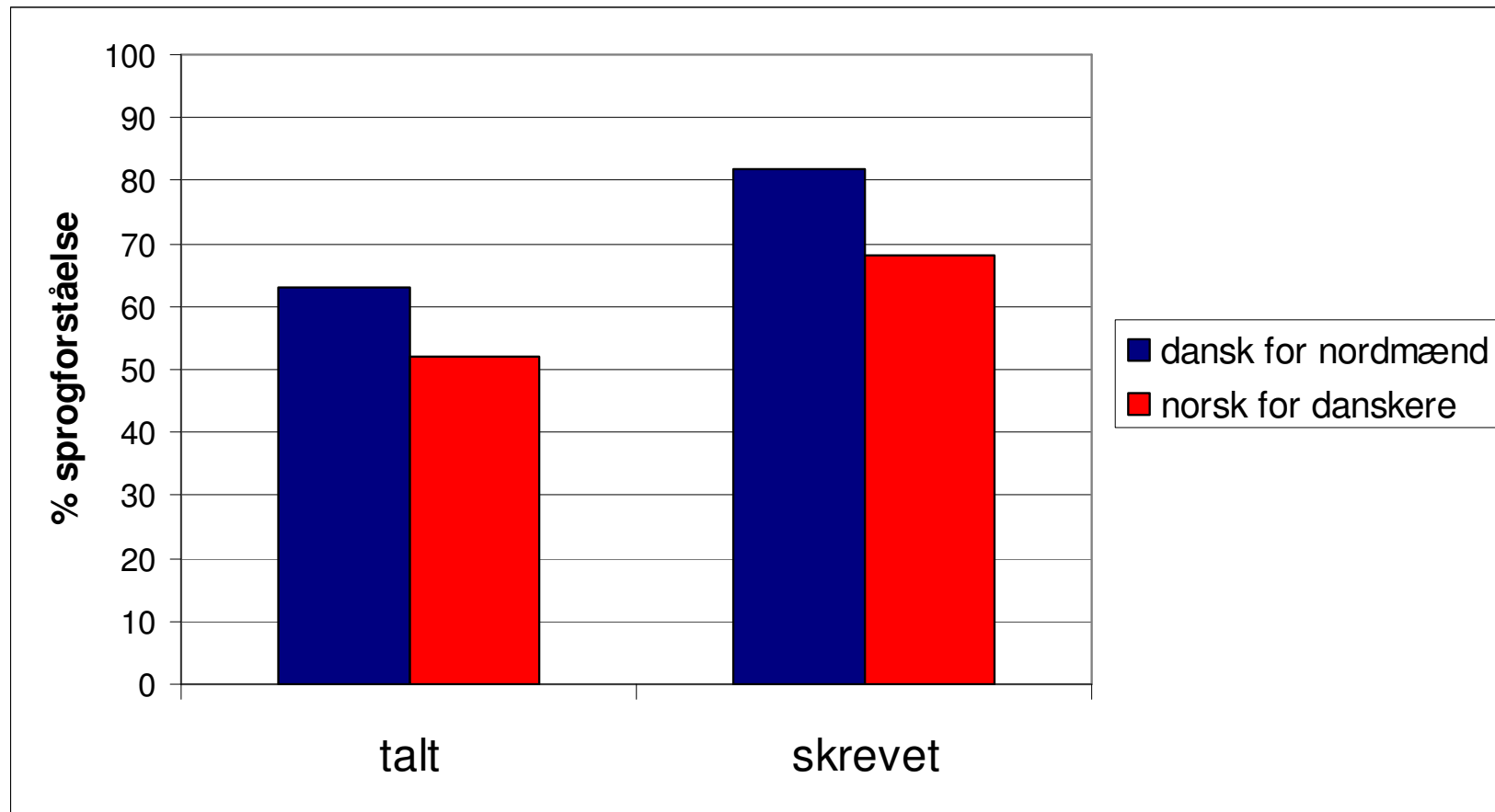

Asymmetrisk sprogforståelse

Dansk-norsk sprogforståelse

14-7-2009 | 28

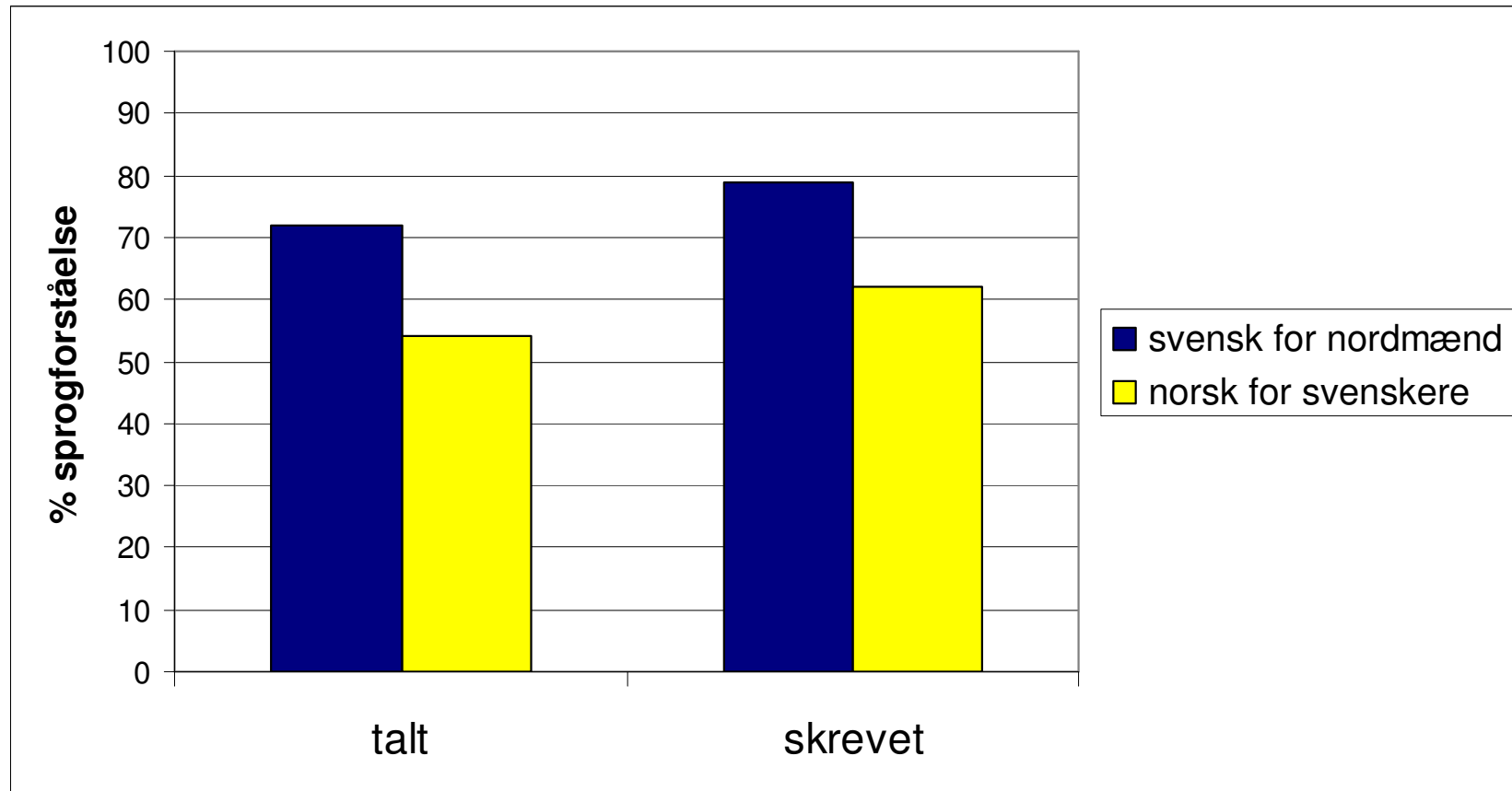
Gennemsnit: Maurud (1976), Bø (1978), Delsing & Lundin Åkesson (2005)

Svensk-norsk sprogforståelse

14-7-2009 | 29

Gennemsnit: Maurud (1976), Bø (1978), Delsing & Lundin Åkesson (2005)

Nordmænd er stor erfaring med sproglig variation:

- › dialekternes stærke position in Norge
- › to skriftsprog

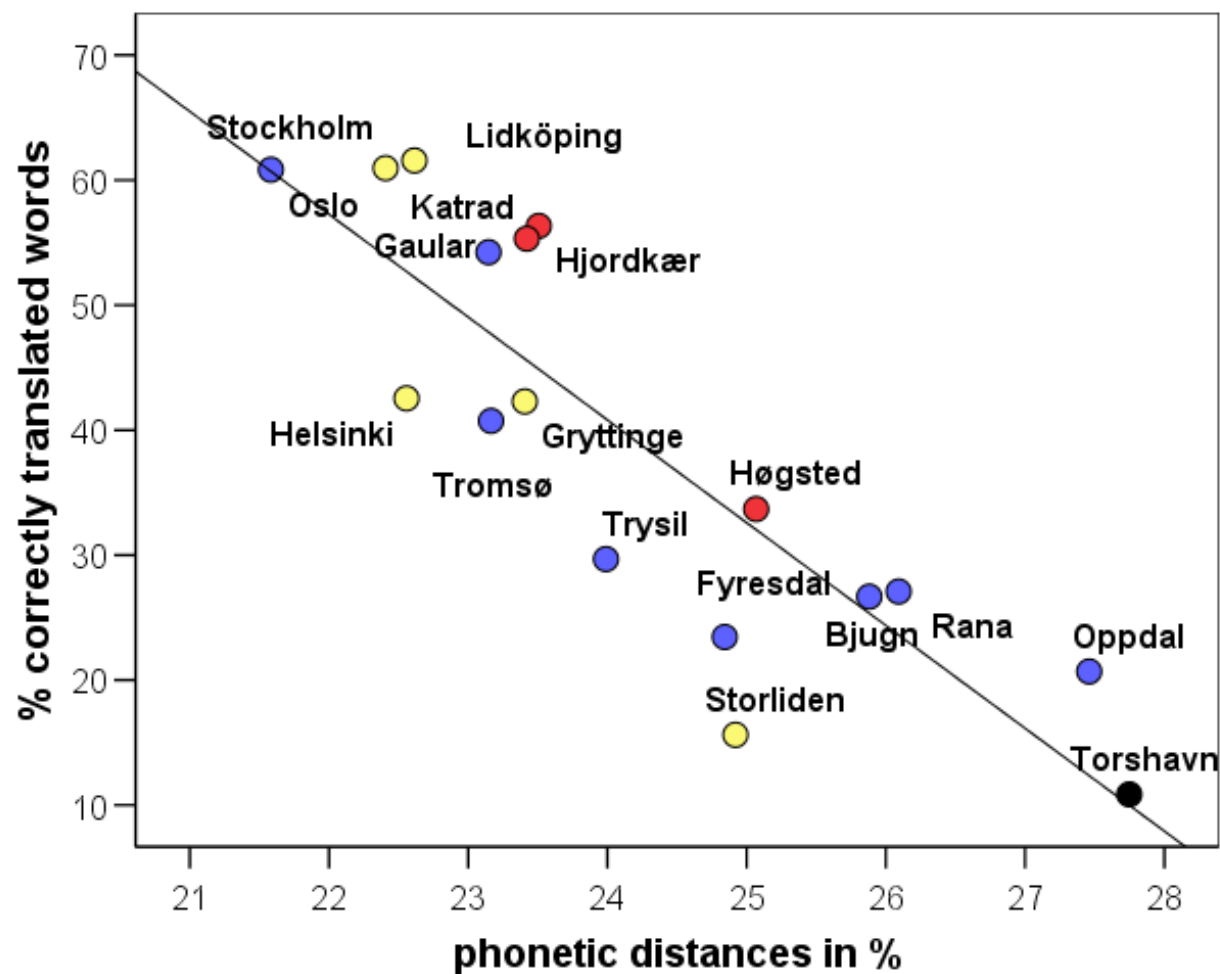
Kan dette være en forklaring på at de er så gode til at
Forstå dansk og svensk?

→ Gentagelse af det danske eksperiment i Norge

Lingvistisk erfaring

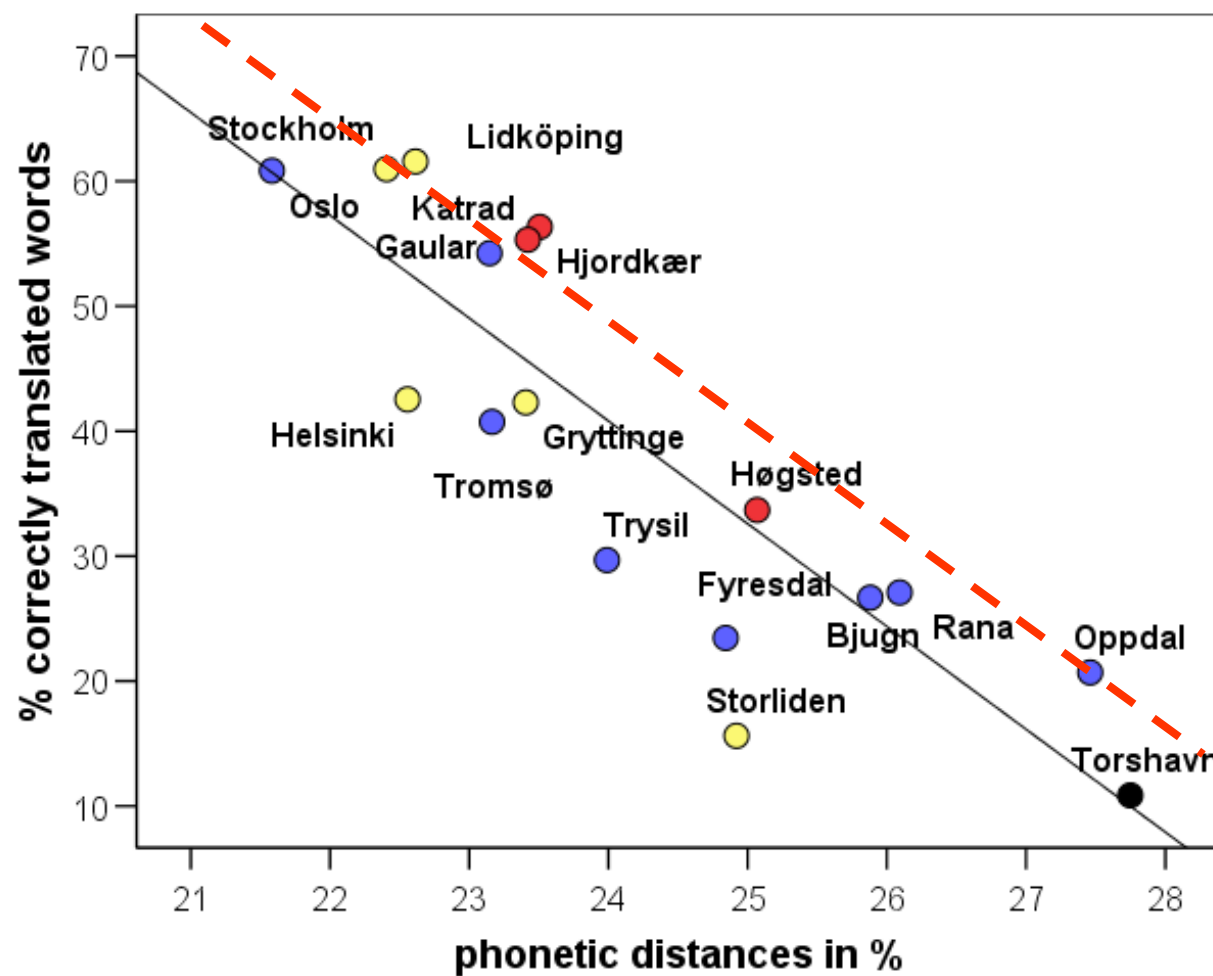
14-7-2009 | 31

rijksuniversiteit
groningen

Lingvistisk erfaring

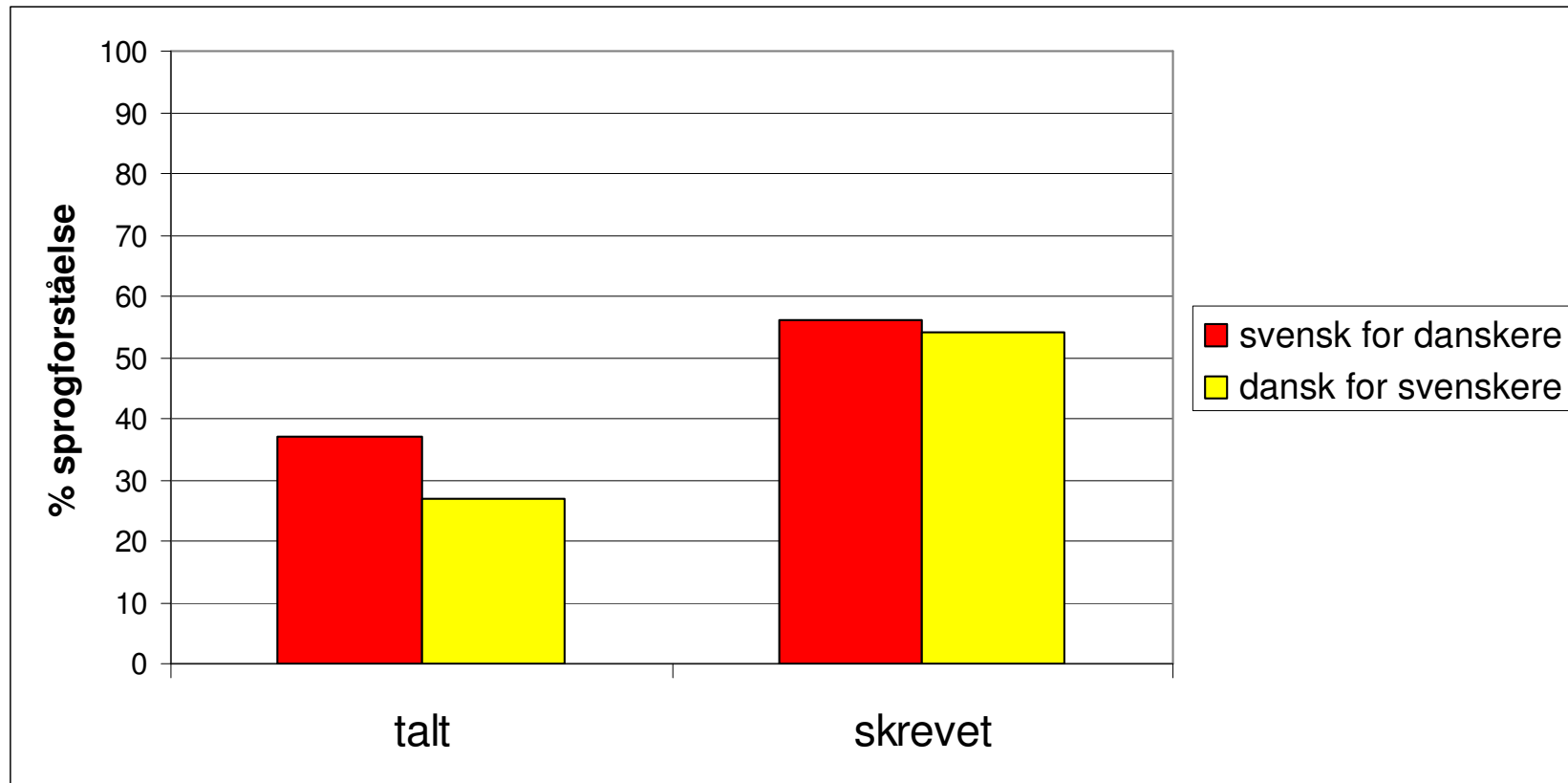
14-7-2009 | 32

Svensk-dansk sprogforståelse

14-7-2009 | 33

Gennemsnit: Maurud (1976), Bø (1978), Delsing & Lundin Åkesson (2005)

Forklaringer på asymmetri i den dansk-svenske sprogforståelse

14-7-2009 | 34

1. leksikal
2. fonetisk
3. ortografisk
4. artikulatorisk

1. Leksikalsk asymmetri

14-7-2009 | 35

svensk

rum

dansk

rum

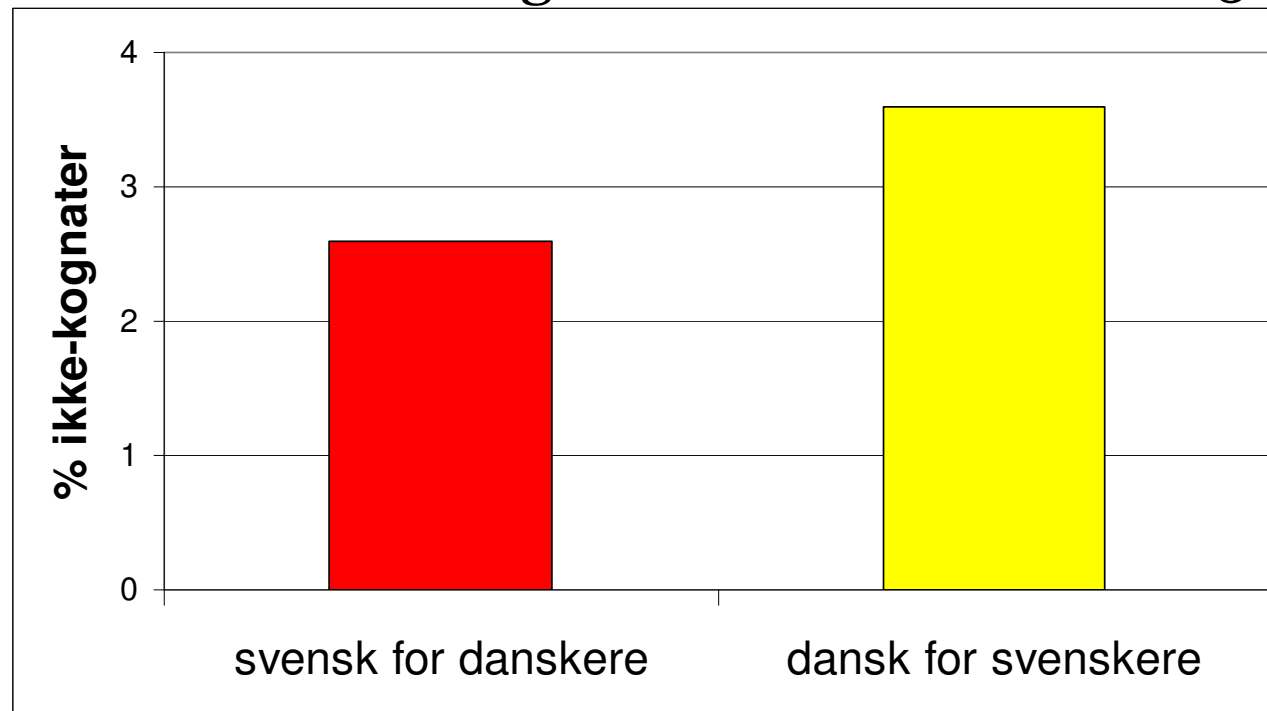
værelse

1. Leksikalsk asymmetri

14-7-2009 | 36

Materiale Delsing & Lundin Åkesson 2005

Gooskens (2007)

rijksuniversiteit
groningen

2. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 37

Ordforståelseeksperiment

Materiale:

- › 261 frekvente substantiver (kognater) på dansk og svensk
- › indtalt af rigsmålstalere

Testpersoner:

- › 36 danskere og xx svenskere
- › 16 –19 år
- › ensprogede
- › ikke fra de svensk-danske grænseområder

2. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 38

Ordforståelseeksperiment

Eksperiment:

- › via internet
- › via høretelefoner
- › 96 ord per testperson
- › oversættelse til modersmålet

Ordforståelse:

- › procentdel af korrekte oversættelser pr. ord
- › rettet for stavfejl
- › nogle ord har flere mulige oversættelser

2. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 39

Ordforståelseseksperiment

procentdel af korrekte oversættelser pr. ord:

svenskere: 46%

danskere: 62%

1. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 40

Ukendte lyde:

- › For svenskere:

ð fx da. *gade* [ga:ðə] sv. *gata*

- › For danskere:

ɧ fx sv. *sjukdom* [ɧɛ:kdum:] da. *sygdom* [sy:dɔm]

retroflekser fx sv. *jord* [ju:d] da. *jord* [jo:'v]

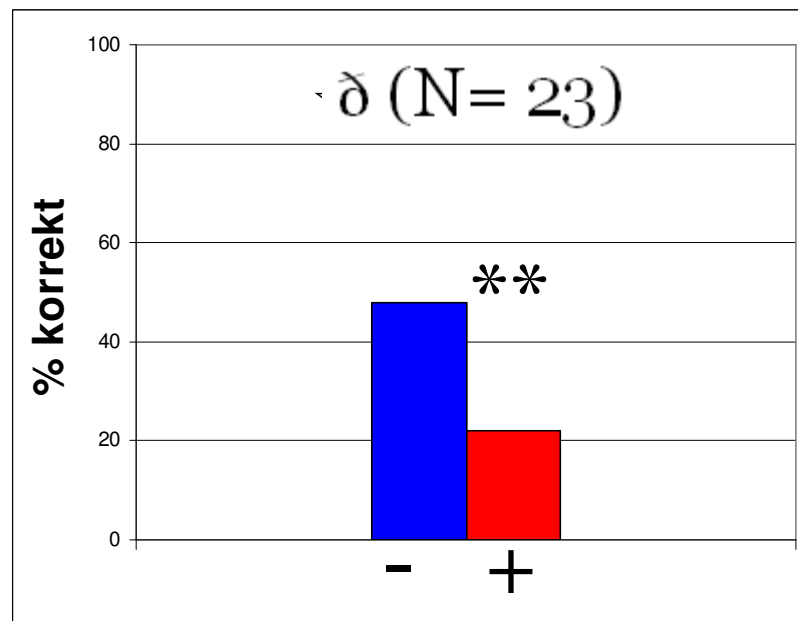

2. fonetisk asymmetri

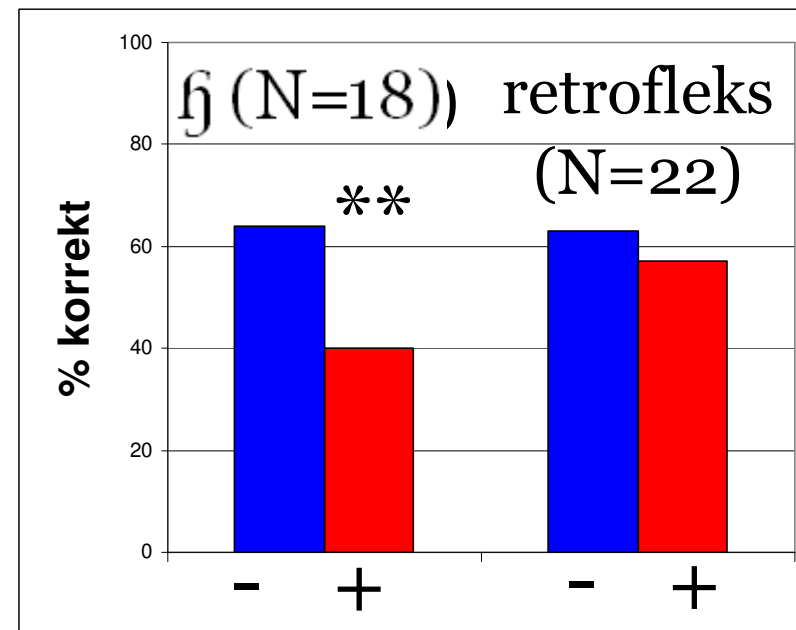
14-7-2009 | 41

Ukendte lyde:

Svenskeres forståelse af dansk

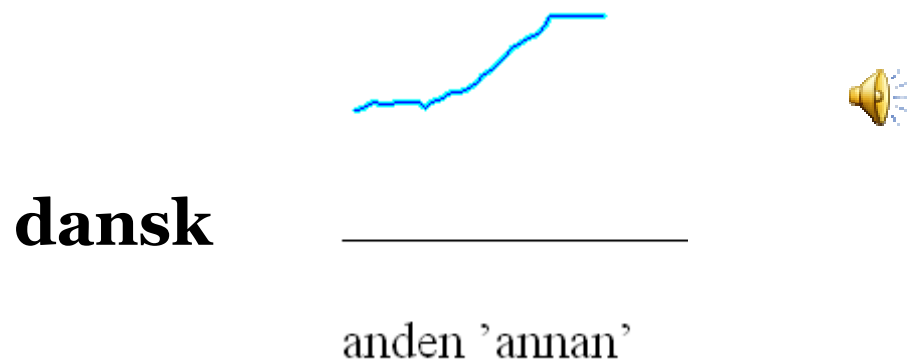
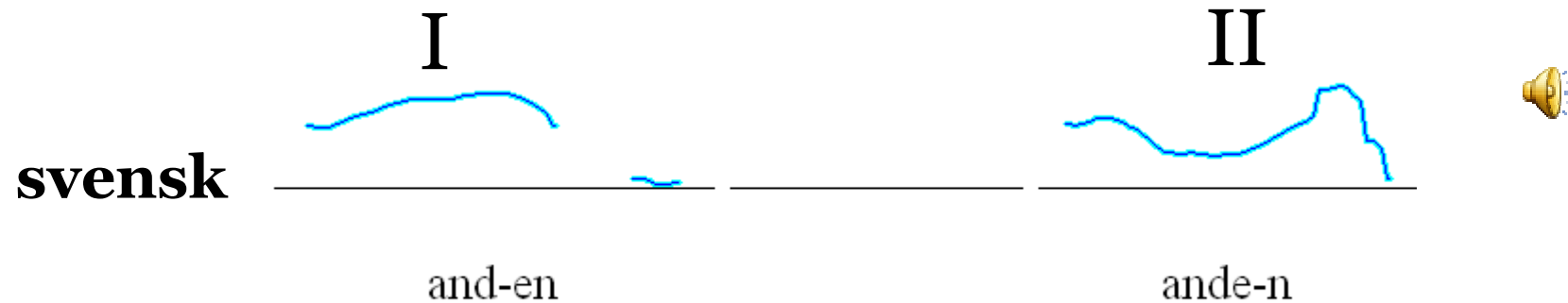
Danskeres forståelse af svensk

2. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 42

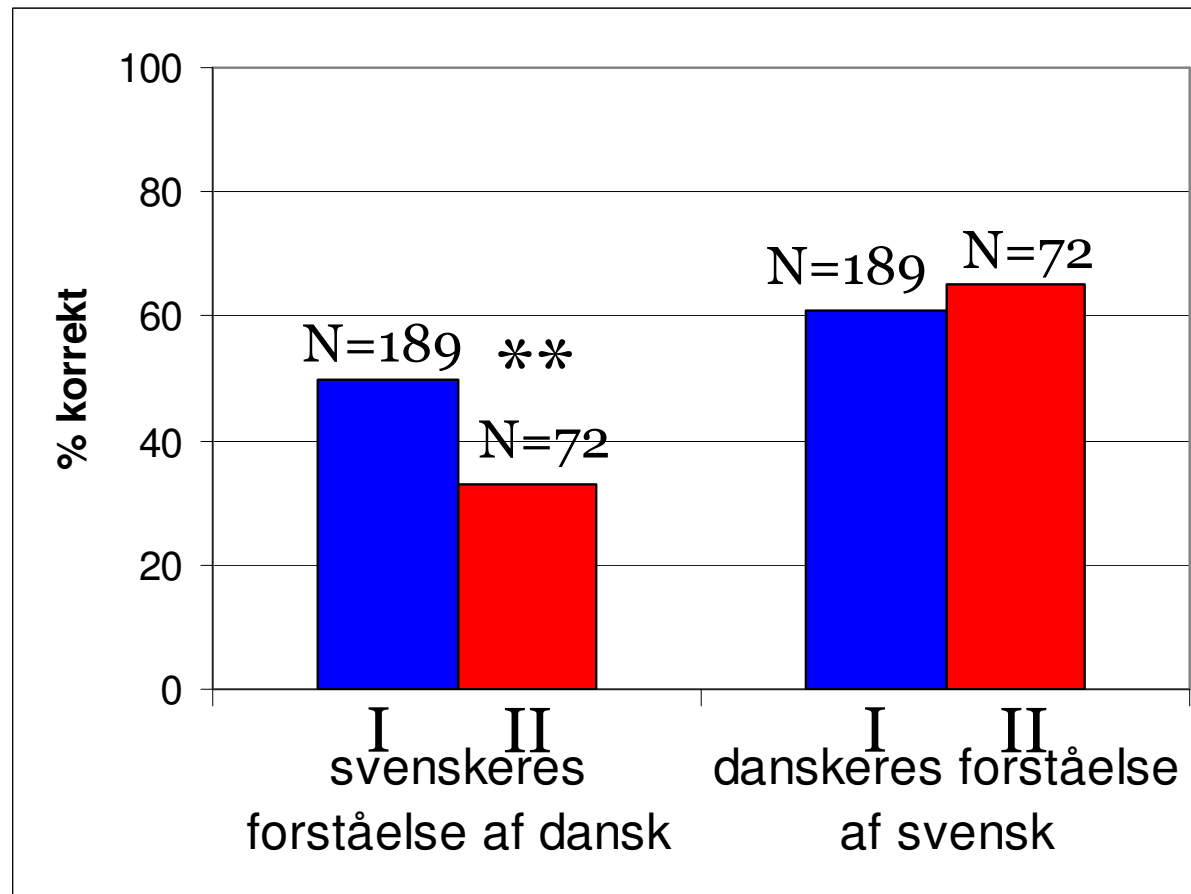
Accent:

2. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 43

Accent:

3. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 44

Stød:

- › en spænding i stemmebåndet eller lukning af stemmebåndene
- › betydningsadskillende

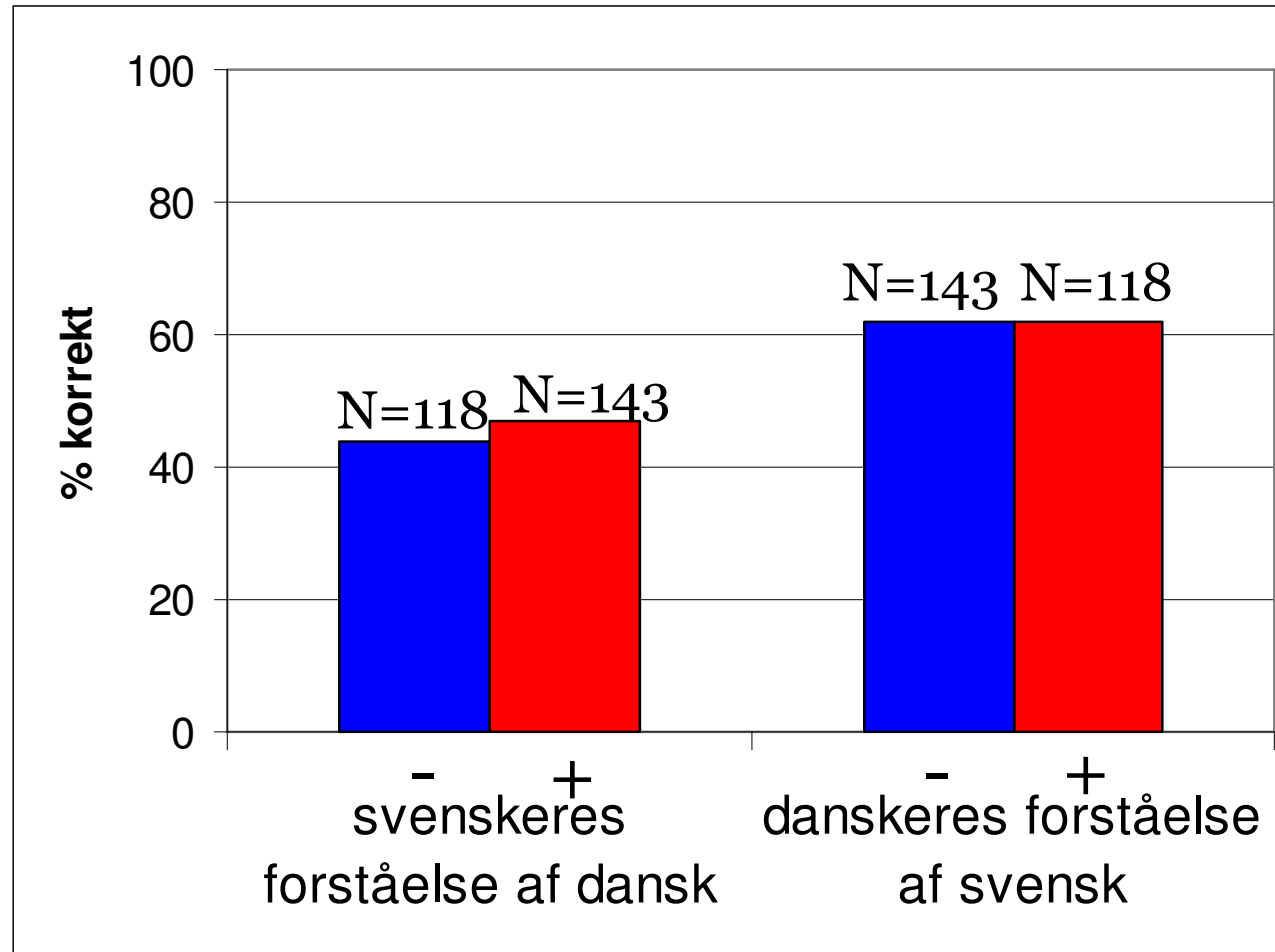
fx	<u>+ stød</u>	<u>- stød</u>
	<i>hvalen</i>	<i>valen</i>
	<i>køber</i>	<i>køber</i>
	<i>musen</i>	<i>musen</i>
	<i>skal</i>	<i>skal</i>
	<i>tør</i>	<i>tør</i>

2. fonetisk asymmetri

14-7-2009 | 45

Stød:

6. ortografi

14-7-2009 | 46

- › dansk udtale har ændret sig mere end svensk udtale
- › begge skriftsprog er konservative

→ danskere kan i højere grad bruge den danske ortografi end omvendt, når de skal forstå det talte nabosprog

fx da. *hånd* [hɔn'] sv. *hand* [hand]

fx da. *flaske* [flæsgə] sv. *flaska* [flaska]

3. Ortografisk asymmetri

14-7-2009 | 47

Eksempel fonetiske afstande korrigeret for ortografi:

Eksempel :

Sv. stavning h a n d

Da. udtale h ɔ n –

0 1 0 1

Da. stavning h å n d

Sv. udtale h a n d

0 1 0 0

→ svenskere har mindst støtte fra ortografien

3. Ortografisk asymmetri

14-7-2009 | 48

Doetjes & Gooskens (2007)

Fonetiske afstande korrigeret for ortografi:

For en svensker som lytter til dansk 30%

For en dansker som lytter til svensk 46%

3. Ortografisk asymmetri

14-7-2009 | 49

Doetjes & Gooskens (2007)

Lytteeksperiment:

- › Korrelation mellem danskeres forståelse af 100 frekvente svenske ord og fonetisk afstand: $r = .54$
- › Korrigeret for ortografi: $r = .64$

INFKT

4. Artikulatorisk asymmetri

14-7-2009 | 51

Observationer:

- › Det virker som om danskere gør sig mindre umage for at gøre sig forståelige end svenskere
- › Danske børn tilegner sig ordforrådet i et langsommere tempo end svenske børn (Bleses e.a. 2004)

→ Hypotese:

Danskere har sværere ved at forstå deres eget sprog end svenskere

4. Artikulatorisk asymmetri

14-7-2009 | 52

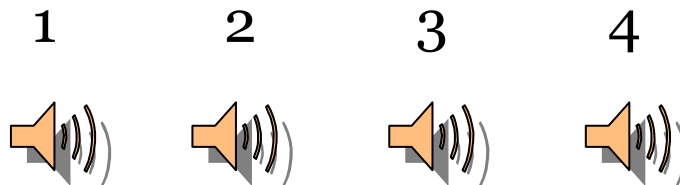
Eksperiment Gooskens, Van Heuven & Van Bezooijen:
Svenskeres og danskers forståelse af eget modersmål

Stimulusmateriale:

- › isolerede ord
- › højtlæste sætninger
- › spontane sætninger

Manipulationer:

aftagende grad af *bable noise*, fra næsten uforståeligt til forståeligt:

4. Articulatorische asymmetrie

14-7-2009 | 53

Testpersonen:

- › svenskere og danskere
- › yngre og ældre

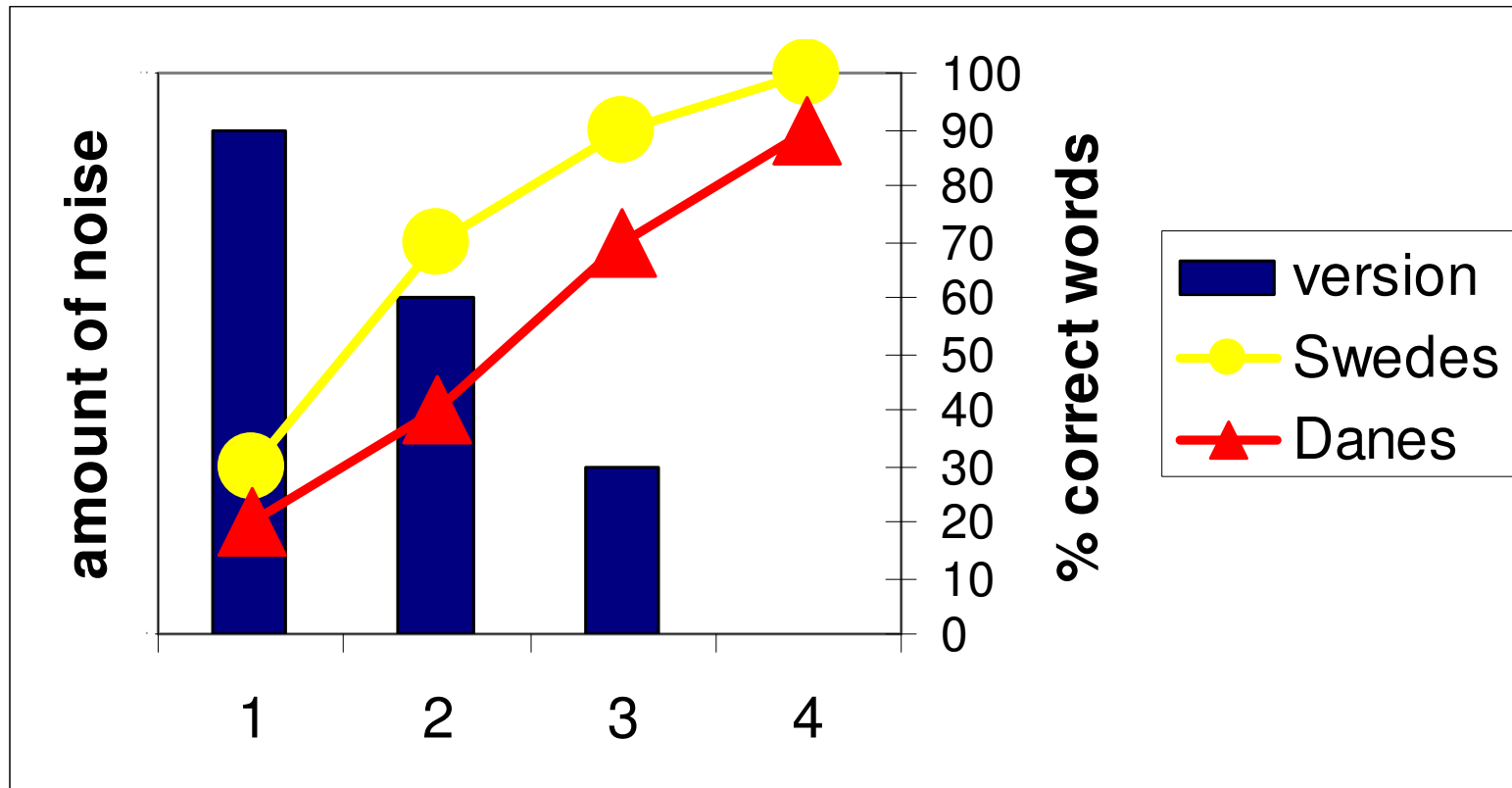
Opgave:

- › lytte til de 4 versioner på modersmålet
- › skrive op hvad de hører på modersmålet

4. Articulatoire asymetrie

14-7-2009 | 54

- › forskelle på alle lingvistiske niveauer
- › relative bidrag fra forskellige faktorer (model)
- › flere forklaringer på asymmetri
- › andre sprogpar

